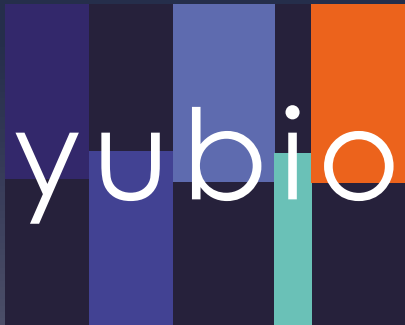
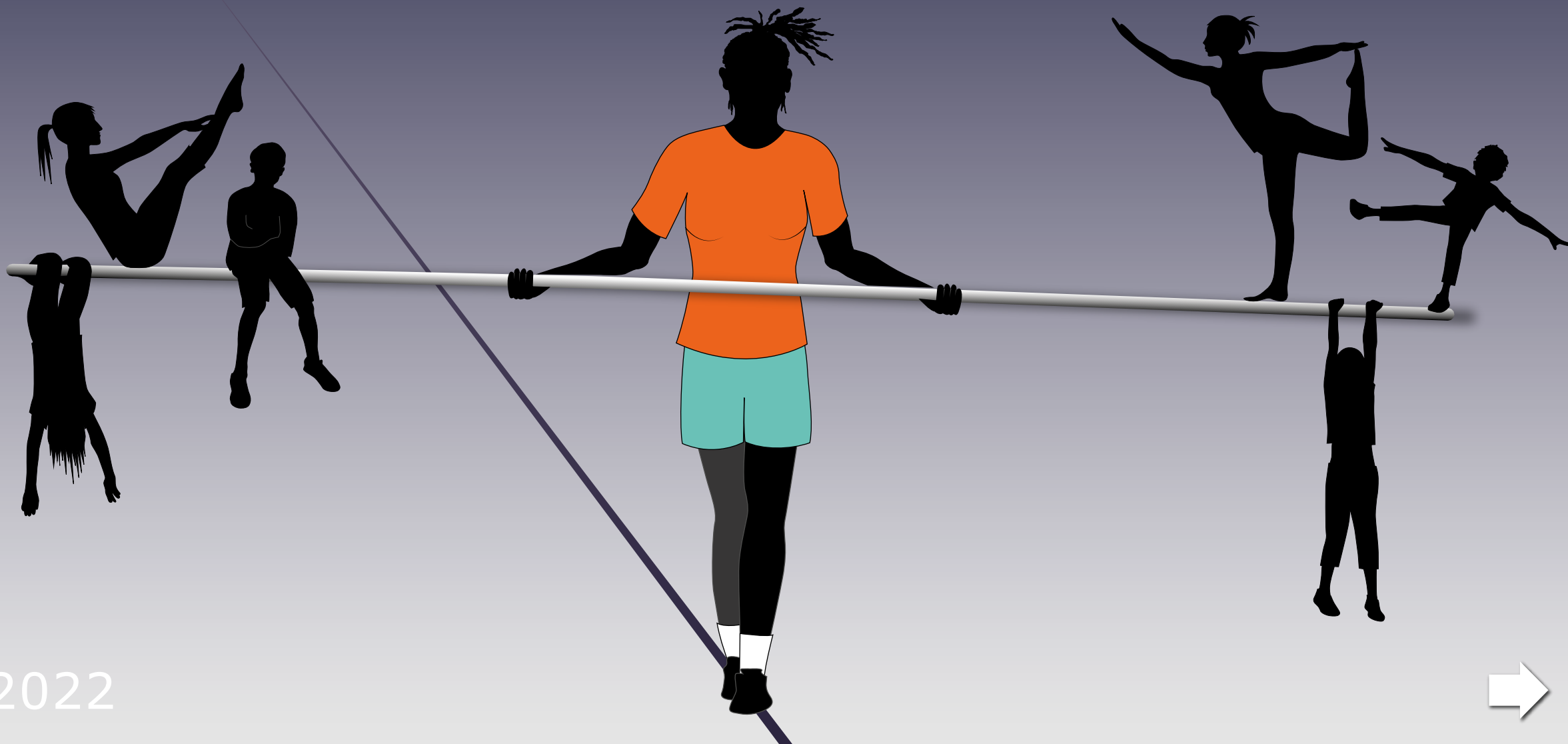

IDRÆTSDIDAKTIK

- idrætsundervisning i grundskolen og gymnasiet

2022

Forord

IDRÆTSDIDAKTIK

- Idrætsundervisning i grundskolen og gymnasiet

1. udgave, 2022

ISBN: 978-87-93970-12-0

FORLAGSNUMMER: 93970

Kære læser

Vi håber, at du med denne bog om didaktik i faget idræt oplever inspiration, udvikling og glæde ved at gå i dybden med fagets mange sider. Vi glæder os over, at du sammen med os har mod på at skabe de bedste rammer, relationer, rum, refleksioner og læring i faget.

Idrætsdidaktik – Idrætsundervisning i grundskolen og gymnasiet er tiltænkt nuværende idrætslærere i grundskolen og på ungdomsuddannelser, studerende på læreruddannelsen og universiteterne samt kandidater i pædagogikum.

Formålet med denne bog er at åbne døren til et fag, der i skoleregi har en lang historie, og som i dag sammen med dansk og matematik er ene om at være obligatorisk gennem hele grundskolen og det almene gymnasium. Over tid har idrætsfaget og målet med faget ændret sig i takt med udviklingen i samfundet. Vi ønsker desuden at skabe en sammenhæng og en faglig solid overgang mellem faget i grundskolen og i gymnasiet.

Idrætsfaget har mange potentialer i forhold til at danne og uddanne eleverne og deres forståelse af

kroppens betydning for flere dimensioner af samfundet og livet. Dette vil vi gerne kaste lys over i denne bog, således at du som læser bl.a. får inspiration til at begrunde faget, planlægge, gennemføre og evaluere din undervisning ud fra et solidt fagdidaktisk udgangspunkt, og du kan tillige blive nysgerrig på din egen praksis og fagets muligheder.

Det er vores håb, at det kan give dig lyst til at arbejde med din idrætsundervisning i relation til de mange spændende opgaver og muligheder, du

møder i din uddannelse eller som idrætslærer.

Idrætsdidaktik

Didaktik er ”læren om undervisning”, og fagdidaktik bliver dermed ”læren om undervisning i et bestemt fag”. Fagdidaktikkens formål er at udforske og strukturere forudsætninger, muligheder, konsekvenser og grænser for læring og undervisning inden for et fagligt felt, hvormed fagdidaktikken altså forholder sig til det substantielle indhold i undervisningen – i dette tilfælde idræt.

Som idrætslærer må man forholde sig til tre overordnede didaktiske aspekter.

HVAD-aspektet: Hvad er idræt, idrætsfaget og indholdet i faget? Hvad kan man lære, når man arbejder med idræt? Hvad skal man vide noget om for at skabe god idrætsundervisning?

HVORFOR-aspektet: Hvorfor er idræt et relevant fag? Hvilke læringspotentialer skal være grundlaget for idrætsundervisningen, og hvorfor er

de vigtige? Hvorfor er noget bedre end andet?

HVORDAN-aspektet: Hvordan omsættes de didaktiske spørgsmål vedr. hvad og hvorfor i praksis? Hvordan forholder man sig til de faktorer, der er omkring idrætsundervisningen og de muligheder og udfordringer, der er forbundet med idrætsundervisningens praksis?

Idrætsdidaktikken har dermed to vigtige funktioner. Den skal dels være vejledende i forhold til at begrunde, planlægge, gennemføre og evaluere god undervisning, og dels give os indblik i hvilke muligheder og begrænsninger, der er til stede i selve undervisningen.

Idrætsdidaktikken skal ifølge os sikre faglighed og kvalitet i udviklingen af idrætsundervisningen med henblik på at styrke elevernes læringsmuligheder og fremme deres oplevelse af glæde ved at bevæge sig. Som forfattere ønsker vi at give dig som læser af bogen inspiration og konkrete idéer til, hvordan du kan arbejde med idrætsdidaktikken.

Med en didaktisk forankring vil du som nuværende eller kommende idrætslærer få (nye) måder at arbejde med idrætsundervisningen på. Vores intention er at styrke dine idrætsdidaktiske kompetencer og forståelsen for faget.

Bogens indhold og opbygning

God idrætsdidaktik udvikles bl.a. gennem refleksion, inddragelse af teori, fælles begrebsanvendelser og viden om idrætsfagets muligheder, udfordringer og status. I denne bog inddrages et bredt repertoire af almen- og fagdidaktiske begreber og modeller samt analyser og undersøgelser, som vi kobler med eksempler fra idrætsundervisningen samt egne erfaringer fra vores arbejde med faget.

Vi præsenterer ikke en metode som ”kan alt”, ligesom vi ikke kommer med ”færdige løsninger”. I stedet præsenterer vi forslag til metoder, modeller og viden, som kan støtte dit fagdidaktiske arbejde og videreudvikle din refleksion over praksis.

Inddeling

Bogen er opdelt i to overordnede dele med dertilhørende kapitler.

Del 1 er "Idrætsfagets formål, argumenter og indhold". Denne del beskæftiger sig primært med HVAD- og HVORFOR-aspektet. Du vil som læser få indblik i argumenter for idrætsfaget, dets indhold og mulige læringspotentialer med henblik på at kunne reflektere over, hvordan disse overordnede didaktiske valg er afgørende for, hvad eleverne kan lære i faget.

Del 2 er "De idrætsdidaktiske faktorer". Denne del beskæftiger sig primært med HVORDAN-aspektet i relation til forskellige faktorer i idrætsundervisningen. Her vil du få indblik i, hvilke muligheder og begrænsninger der er forbundet med praksis, og du præsenteres desuden for forslag til, hvordan du kan arbejde med disse i din egen undervisning.

Bogen kan læses sammenhængende, men den kan også bruges som opslagsværk i forhold til de

emner, du måtte finde interessante og relevante. Der vil igennem bogen være henvisninger til andre kapitler i bogen, som uddyber eller tilføjer i forhold til et givent område.

Den reflekterende idrætslærer

De fleste kapitler afsluttes med en række refleksionsspørgsmål og øvelser. Hensigten er at få dig som idrætslærer til at reflektere over egen praksis i relation til det præsenterede idrætsdidaktiske fokus og på den måde skabe grobund for udvikling af idrætsundervisningen. Disse refleksionsspørgsmål kan være til gavn i arbejdet med faget i teamet, fagudvalget eller i studiegrupper.

Fleksible målgrupper

Igennem bogen kobles teori, begreber og viden med praktiske undervisningseksempler i relation til idrætsundervisningen i både grundskolen og gym-

nasieskolen. Vi henviser til fagets mål og læreplaner, som er vores rettesnor for, hvornår elever skal opnå særlige kompetencer og på hvilket niveau.

Vi anser dog diverse tilgange til idrætsundervisningen og konkrete øvelser som velegnede for mange forskellige målgrupper, men anbefaler at du tilpasser og omskaber eksemplerne så de passer til den rette målgruppe, og ind i din egen kontekst og lokale forhold.

Vi ønsker dig god fornøjelse med at skabe god idrætsundervisning!

Med venlig hilsen,
forfatterne og Yubio ApS
Randers, 2022.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DEL 1

Idrætsfagets formål, argumenter og indhold

- Kap. 1 Idrætsfagets historie og rammer
- Kap. 2 Argumenter for idrætsfaget
- Kap. 3 Diskurser i idrætsfaget
- Kap. 4 Status på idrætsfaget
- Kap. 5 Det alsidige idrætslige indhold

DEL 2

De idrætsdidaktiske faktorer

- Kap. 10 Læringsmål
- Kap. 11 Progression og den røde tråd
- Kap. 12 Temabaseret idrætsundervisning i grundskolen
- Kap. 13 Teori
- Kap. 14 Lærerroller og læringsrum
- Kap. 15 Relationskompetence
- Kap. 16 Motivation
- Kap. 17 Inkluderende idrætsundervisning
- Kap. 18 Feedback
- Kap. 19 Vurdering og karaktergivning

DEL 1

Idrætsfagets formål, argumenter og indhold

Denne del af bogen har til formål at styrke læserens forståelse og overvejelser om idrætsfaget og evt. egen idrætsundervisning ved at beskæftige sig med de overordnede didaktiske spørgsmål: Hvad er idræt og idrætsfaget? Og hvorfor er idrætsfaget relevant?

Idrætsdidaktikken er ikke statisk. Den ændrer sig hele tiden ud fra fagdidaktiske traditioner og selvfølgelig i relation til samfundets og uddannelsessystemets udvikling og ikke mindst uddannelsespolitiske tendenser. Denne udvikling påvirkes også af de almene og fagspecifikke videnskaber,

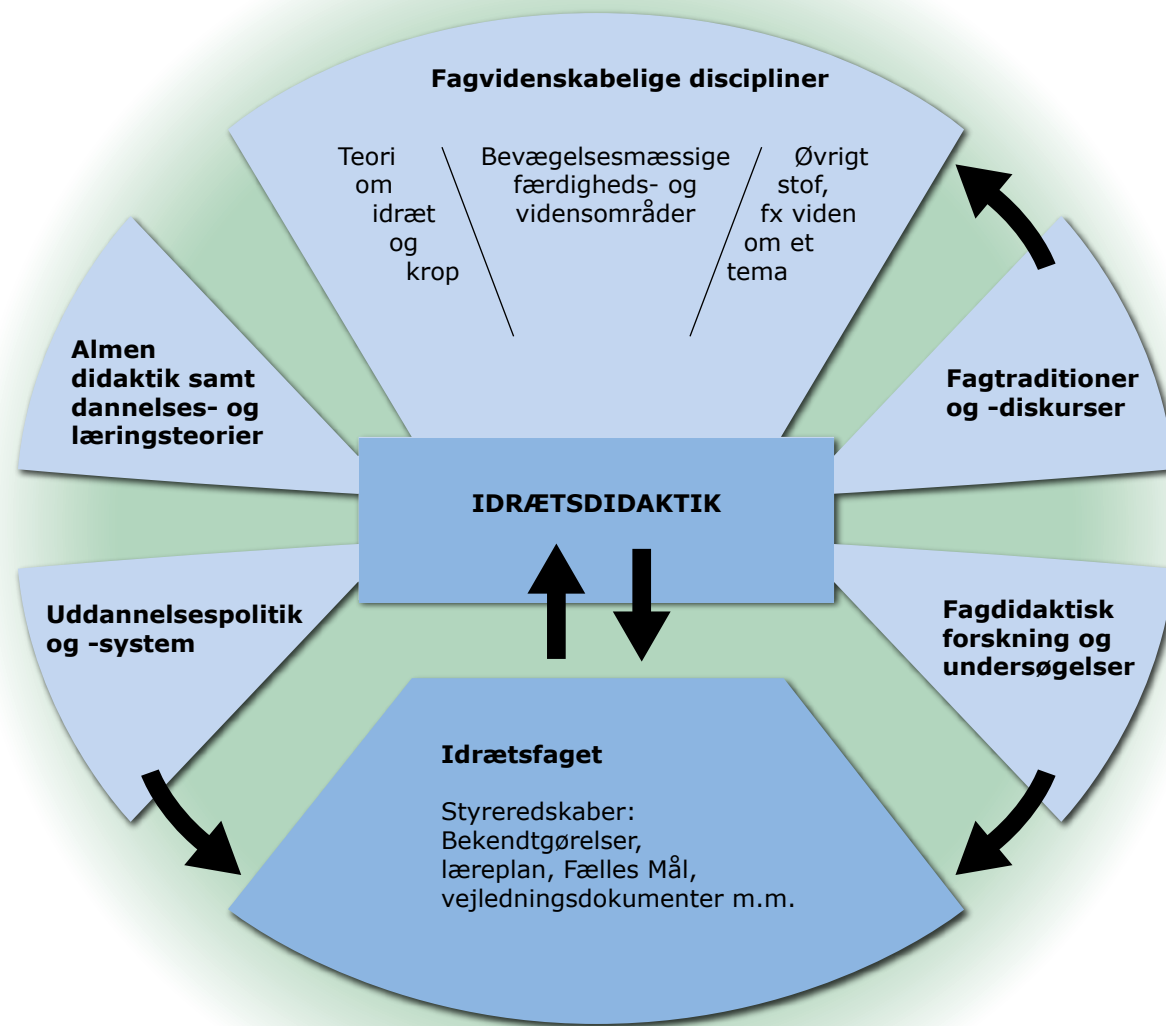
teorier og undersøgelser der vedrører dannelse, uddannelse, læring, didaktik og undervisning.

Inspireret af Jank & Meyers model for fagdidaktik (2003) har vi i modellen "Forhold der påvirker idrætsdidaktikken og idrætsfaget" illustreret dette (se næste side). Pilene mellem idrætsdidaktikken og idrætsfaget viser, at de har indflydelse på hinanden. Idrætsdidaktikken må forstås dynamisk, da den påvirkes af rammerne, som udstikkes af de eksisterende bekendtgørelser og vejledninger for idrætsfaget samt en række forhold, der løbende ændrer sig. Disse

vedrører fagets traditioner og diskurser, undersøgelser om faget samt almen didaktiske teorier og uddannelsespolitiske tendenser. Derudover må idrætsdidaktikken også forholde sig til fagets substantielle fagdiscipliner og indhold samt øvrigt stof, der evt. inddrages i undervisningen.

De øvrige pile i modellen illustrerer, at nogle forhold også har indbyrdes indflydelse på hinanden eller på selve idrætsfaget gennem de styreledsaber, man som lærer skal planlægge sin undervisning ud fra.

Samtidigt påvirker alle forholdene i større

Forhold der påvirker idrætsdidaktikken og idrætsfaget.

eller mindre grad uundgåeligt også den enkelte idrætslærers forståelse af, hvad idræt er, og hvorfor det er relevant. Altså hvad der er fagets formål, begrundelse og indhold.

Som idrætslærer medfører det et ansvar i form af bevidsthed om, hvordan og hvorvidt ens egen forståelse af faget samt bekendtgørelser m.m. er formet af disse forhold. Derfor forholder vi os til dette i kapitlerne i Del 1.

[Kapitel 1](#) beskriver idrætsfagets historiske udvikling for at lede hen til en forståelse af, hvordan fagets rammer er beskrevet i hhv. læreplanen for gymnasiet og Fælles Mål for grundskolen i dag.

[Kapitel 2](#) skitserer med udspring i fire almen-didaktiske grundpositioner en række forskellige begrundelser for, hvilke lærings- og dannelsesmuligheder idrætsfaget potentielt kan fremme.

Kapitel 3 tager afsæt i uddannelsespolitiske tendenser og idrætsfagets metodiske tradition, og udfolder dernæst hvordan forskellige diskurser i og om faget har betydning for, hvordan faget forstås og praktiseres af lærerne (og eleverne), og hvordan det påvirker idrætsdidaktikken.

Kapitel 4 giver en status på idrætsfaget med henblik på at vurdere, hvordan både lærere og elever oplever faget efter reformerne fra henholdsvis 2014 for grundskolen og 2017 for gymnasiet. Dette gøres med udgangspunkt i nyere

idrætsdidaktiske undersøgelser om og i faget samt begreber fra aktuelle lærings- og dannelseteorier.

Kapitel 5 ser slutteligt nærmere på det, vi anser som idrætsfagets centrale fagdiscipliner, nemlig de bevægelsesmæssige færdigheds- og vidensområder. Kapitlet udfolder de læringsmuligheder, der er forbundet med hvert område og peger på, hvordan områderne udgør grundlaget for at kunne udarbejde en alsidig praktisk idrætsundervisning.

Litteratur

- Jank, W. & Meyer, H. (2003). *Didaktiske modeller: Grundbog i didaktik*. Gyldendal

DEL 2

De idrætsdidaktiske faktorer

I Del 1 af bogen beskæftigede vi os med de to didaktiske spørgsmål: Hvad er idrætsfaget, og hvorfor er det relevant? I denne del tager vi fat på, hvordan man kan omsætte sine didaktiske overvejelser om hvad og hvorfor til undervisningspraksis. Herunder også hvordan man kan forholde sig til de faktorer, muligheder og begrænsninger, der er forbundet med den praksis.

Vi har ladet os inspirere af Hiim & HIPPES didaktiske relationsmodel (2003), fordi den anser de didaktiske beslutninger for cykliske og giver et overblik over undervisningens forskellige fakto-

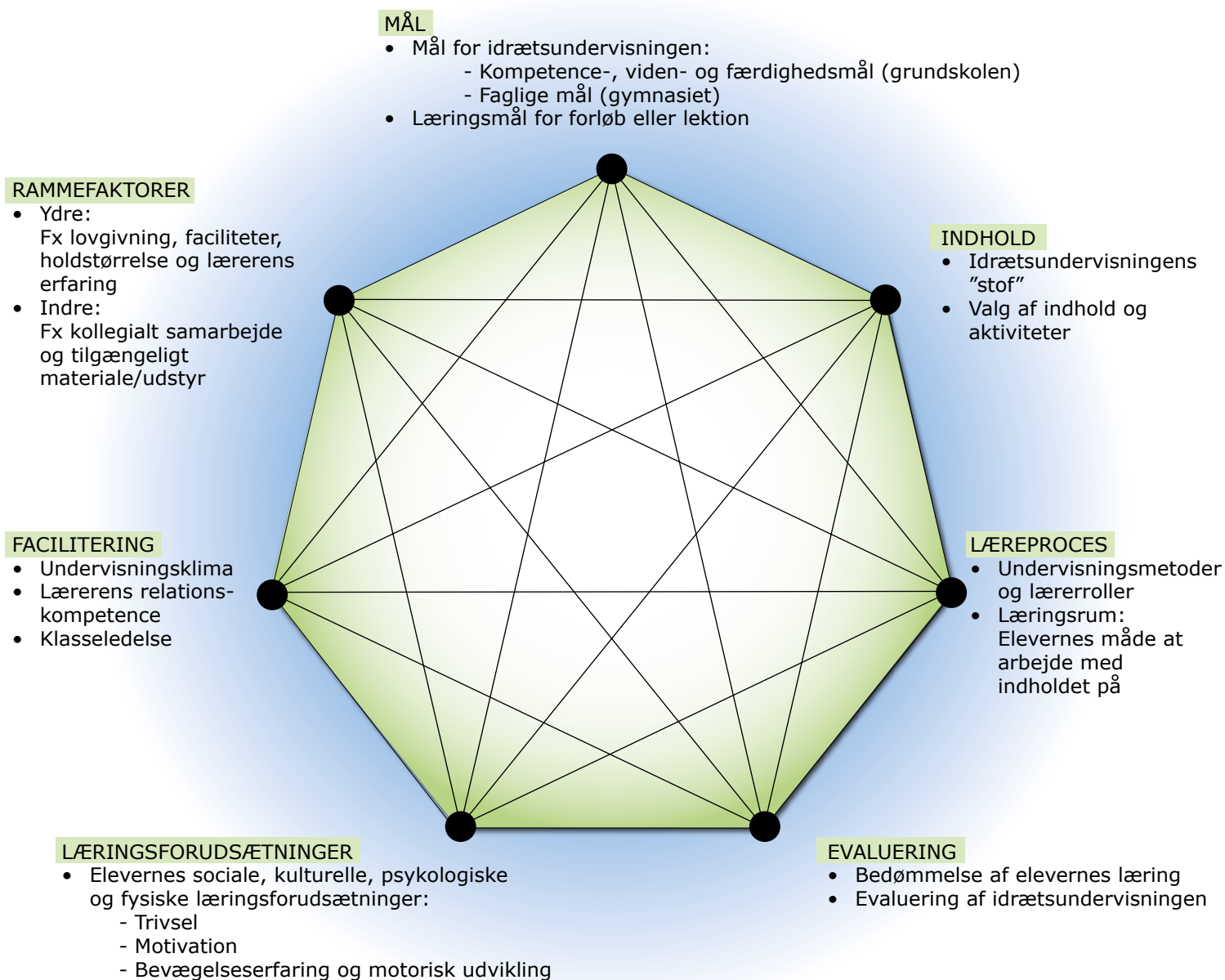
rer – og deres indbyrdes relationer og påvirkning. Relationsmodellen kaldes også "helhedsmodellen", hvilket understreger, at det er i samspillet og i relationerne mellem faktorerne i helheden, at den didaktiske analyse må finde sig.

Vi kalder vores model for "Idrætsdidaktikmodellen" (se næste side). Modellen illustrerer, at 7 faktorer er med til at skabe en helhed omkring idrætsundervisningen. Alle faktorerne er forbundet, hvilket understreger samspillet mellem dem.

Hiim & HIPPES model består oprindeligt af faktorerne Mål, Indhold, Læreproces, Evaluering, Læ-

ringsforudsætninger og Rammefaktorer. På baggrund af nyere forskning har vi tilføjet Facilitering som en selvstændig faktor. Det skyldes at lærerens evne til at skabe et godt undervisningsklima via vedkommendes relationskompetence og klasseledelse er afgørende for undervisningens kvalitet (Wubbels et al., 2013; Ågård, 2016).

Med udgangspunkt i Idrætsdidaktikmodellen vil vi i denne del af bogen gennemgå en række idrætsdidaktiske emner. Emnerne er særligt udvalgt, da vi mener, at de er centrale i relation til den gode idrætsundervisning. Derudover baserer udvælgel-

Idrætsdidaktikmodellen.

sen sig også på nogle aktuelle forskningsresultater, samt nogle af de udfordringer vi selv eller kolleger typisk har erfaret som undervisere tilknyttet idrætsfaget i grundskolen, gymnasieskolen, læreruddannelsen, universitetet og pædagogikum.

Hvert kapitel omhandler et specifikt emne som relaterer sig til modellens syv faktorer i forskelligt omfang. Nogle kapitler udspringer direkte af en faktor, mens andre kan placeres mellem to eller flere faktorer. Modellens pointe er dog, at et emne altid skal forstås ud fra alle 7 faktorer.

Kapitel 10 omhandler idrætsfagets overordnede mål, som udgør rammen for fx et undervisningsforløb eller enkelte lektioner. Målene findes i ministeriets styrereds-kaber (bekendtgørelser, læreplan m.m.) og derfor udspringer kapitlet af faktorerne mål og rammefaktorer. I kapitlet beskæftiger vi os med, hvordan fagets mål kan omsættes til

meningsfulde og synlige læringsmål, således at læringsmålene kan guide eleverne gennem læreprocessen og hjælpe læreren til at tilrettelægge, gennemføre og evaluere sin undervisning.

[Kapitel 11](#) vedrører undervisningens progression og den røde tråd op gennem grundskolen og til gymnasiet. Dette er tæt forbundet med fagets mål, indhold og læringsforudsætninger, eftersom læreren her gør sig overvejelser om den rette sværhedsgrad og kompleksitet i undervisningen på baggrund af tidligere (og måske fremtidige) læringsmål samt elevernes bevægelsesmæssige erfaringer, motivation for og viden om undervisningens indhold. I den forbindelse vil også overvejelser om undervisningsmetode og dermed faktoren læreprocesser ofte komme i spil.

[Kapitel 12](#) vedrører tematisering af idrætsundervisningen i grundskolen. Temaet skal udvælges

eller tage afsæt i fagets kompetencemål og bliver afgørende for valget af undervisningens indhold og aktiviteter. Tematisering relaterer sig derfor meget til faktorerne mål og indhold. Kapitlet kan med fordel også læses af lærere i gymnasiet, hvis man søger inspiration til en helhedsorienteret undervisning frem for den mere traditionelle færdighedsorienterede undervisning.

[Kapitel 13](#) omhandler teori i idrætsundervisningen og udspringer af faktoren indhold, fordi teori ligesom det bevægelsesmæssige indhold udgør kernestoffet i undervisningen. Kapitlet relaterer sig også stærkt til faktorerne mål og evaluering eftersom indførelsen af prøve i faget har medført et større fokus på, at eleverne også skal bedømmes på de faglige mål, der vedrører koblingen af teori og praksis.

[Kapitel 14](#) giver inspiration til, hvordan man kan

variere sin undervisning ved at anvende forskellige læringsrum og lærerroller, og påpeger hvordan dette valg får betydning for, hvordan eleverne "tilgår" arbejdet med indholdet i undervisningen. Kapitlet udspringer af faktoren læreproces.

[Kapitel 15](#) vedrører lærerens relationskompetence og elevernes udvikling af relationskompetence gennem handlinger, som eleverne lærer at afstemme, samt hvordan man kan udvikle omsorgsetiske handlinger og give en oplevelse af medbestemmelse, kompetence og samhørighed. Det er alt sammen med til at skabe et trygt undervisningsklima, og give klasseledelse der bygger på gode relationer, hvormed kapitlet udspringer af faktoren facilitering.

[Kapitel 16](#) handler om elevernes motivation for idrætsundervisningen. Kapitlet udspringer dermed af faktoren læringsforudsætninger, men da motiva-

tion også handler om elevernes sociale tilhørsforhold, mulighed for medbestemmelse og oplevelse af at føle sig kompetente, vedrører det i den grad også faktorerne facilitering, læreproces, indhold og mål.

Kapitel 17 handler om at tilrettelægge idrætsundervisning, med henblik på at alle skal kunne inkluderes i undervisningens aktiviteter. Planlægningen tager højde for elevernes forudsætninger og dermed faktoren læringsforudsætninger. Dette får betydning for valget af undervisningens indhold og mål, da læringsmålene og aktiviteter må tilpasses elevernes forudsætninger og motivation for det valgte indhold.

Kapitel 18 vedrører feedback i idrætsundervisningen. Feedback indeholder både information om,

hvad der er målet med en aktivitet/lektion/forløb, hvordan eleven klarer sig i en bestemt opgave og hvordan den videre læreproces skal være. Dermed vedrører feedback altså særligt faktorerne mål, indhold, læreproces og evaluering. Hertil kan tilføjes at arbejde med feedback forudsætter et trygt undervisningsklima og lærerens evne til at guide feedbackprocessen, hvormed feedback også berører faktoren facilitering.

Kapitel 19 omhandler vurdering af elevernes faglige niveau og karaktergivning. Kapitlet tager afsæt i faktoren evaluering, men er tæt forbundet med faktoren mål, idet bedømmelsen skal være en vurdering af, i hvilket omfang eleven mestrer de opstillede læringsmål for et forløb og/eller lever op til fagets faglige mål i prøven.

Litteratur

- Hiim, H. & Hippe, E. (2003). *Undervisningsplanlægning for faglærere*. Gyldendal.
- Wubbels, T., den Brok, P. & van Tartwijk, J. (2013). *Interpersonal relationship in education*. Sense Publishers.
- Ågård, D. (2016). *Klasseledelse*. Frydenlund.